

Atkelta iš 2 p.
rio atstovai 1922 m. prašo Lenkijos valdžios prijungti Vidurinę Lietuvą prie Lenkijos. Tai - 11-oji valdžia. Daug išgyventa nuo 1920 iki 1939 m. lenkų valdžioje.

Ir štai 1939 m. rugsėjo 1 d. vokiečiai puola Lenkiją - karas. O jau rugsėjo 16 - 18 d. Vilnių užėmė Tarybų Sąjungos kariuomenė. Lenkų galybės - jų valdžios - lyg nebūta. Tai 12-oji valdžia.

Pagal susitarimą su Lietuvos valdžia, Tarybų Sąjungos valdžia 1939 m. spalio mėn. 10 d. grąžina Lietuvai jos sostinę Vilnių. Tai - 13-oji valdžia. Sakoma skaičius 13 - nelaimingas. Toks prietaras. Mes - Vilniaus krašto lietuviai, išvarginti įvairių okupantų, o galiausiai lenkų, be galo džiaugėmės, kad pagaliau sulaukėme savos - Lietuvos valdžios, gyvensime kartu su visa tauta.

Bet štai 1940 pusiau birželio vėl sukrėtimas, Lietuvoje suirimas... Tarybų Sąjungos kariuomenė įžygiuoja į Lietuvą. Lietuvos valdžia pasitraukia. Tarybų Sąjungos valdžia formuoja Lietuvai tarybinę vyriausybę. Tai - 14-oji valdžia. O vėliau - Lietuva Tarybų socialistinė respublika su J. Paleckiu prišakyje. Tai - 15-oji valdžia. 1940 m. liepos mėn. LTSR vyriausybė prašo LTSR įjungti į Tarybų Sąjungos sudėtį. Tai - 16-oji valdžia.

1941 m. birželio 21 - 22 d. jau vokiečiai Vilniuje. Tai - 17-oji valdžia.

Sukruto lietuviai. Paskelbė vėl Nepriklausomą Lietuvą, sudarė ir Lietuvos vyriausybę. Tai 18-oji valdžia, kuri vokiečių greit buvo likviduota, ir vokiečiai Vilnių valdė iki 1944 m. Tai - 19-oji valdžia.

1944 m. nugalėjus vokiečius, vėl buvo atkurta LTSR, bet faktinai valdoma TSRS. Tai - dvidešimtoji valdžia".

M. Šlapelienė šiuos atsiminimus baigia:

"Aš gyvenau Vilniuje nuo pat gimimo dienos (1880 VI 5 d. s. s.), per visą tą laiką niekur nebuvau nei bėgusi, nei pasitraukusi. Viską išgyvenau čia, Vilniuje. Visų valdžių globą jutau. Turėjau knygyną. Platinau literatūrą. Literatūra - tai ne kokia kita prekė. Pirmiausia, kontroliuojama - kiekviena valdžia ieško, ar nėra ko nors jai netinkamo. O gi aš kiekvienam atsakydavau - nėra (kad ir nebuvu). Ir pasirašydavau - kad priešišku knygų nėra (kad ir buvo). Bet nei viena galvelės neglostė - po kuokštelę plaukų išpešdavo..."

Taip baigia M. Šlapelienė atsiminimus apie savo patirtus valdžių "malones". Deja, ji nespėjo parašyti, kad ši, 20-oji valdžia, tęsėsi 50 metų. Vykdy-

dama kraugerio Stalino, jo pasekėjų ir lietuviškųjų kolaborantų, ši valdžia uoliai pildė Kremliaus įsakymus. Neužrašė, kad trečdalis nukankinto lietuvių tautos žiedo - kariškių, mokytojų, tarnautojų, ūkininkų, partizanų - kaulai išbarstyti Sibiro platybėse, Lietuvos miškuose. Marija Šlapelienė nesulaukė ir atkurtos nepriklausomos Lietuvos 21-osios valdžios, dėl kurios visą gyvenimą dirbo, aukojosi, turėjo viltį, kad tai įvyks. Deja, 50-ties metų sovietų okupacija, melo, smurto, teroro būdu palaužė lietuvių savimonę, sužalojo dvasią. Nespėjome atsipeikėti, kaip vėl tie patys atėjūnai komunistai, lietuviškieji kolaborantai vėl paveržė ne tik aukštus valstybės ir savivaldybių postus, bet, išgrobstę valstybės turtus, sunaikinę gamyklas, fabrikus, kolūkius, diktuoja Lietuvos žmonėms savo valią. Tai - 22-oji vagių, melo, smurto, prievartos, moralizavimo bei dvasinio luošinimo valdžia. Apie tai Marija nė sapne nesapnavo.

Per savo ilgą gyvenimą Marija Šlapelienė buvo įžvalgi, skyrė grūdus nuo pelų. Bendraudama su Lietuvos aukštuomene - pirmaisiais valstybės signatarais, mokslo, kultūros, meno veikėjais - išsiugdė kilnias dvasines ir moralines savybes, kas tarsis magnetas traukė su Marija susitikti, pasikalbėti, bendrauti, na, ne paslaptis, kai ką iš jos knygų, filatelijos, meno lobyno įsigyti. Be vilniečių, vyresnio amžiaus bičiulių, ją lankydavo studentija trokusi žinių iš praeities, iš prieškarinės lietuviškos literatūros.

Tarp besilankančių asmenų radosi ir žulikėlių, kuriems rūpėjo ne vien knygos, bet ir kiti daiktai, sudėti į skry-

nias, spintas, lentynas. Galvota ir apie paslėptą auksą ar kitas brangenybes. O patekti į M. Šlapelienės butą nebuvo sunku: paskambinus, visada globėja Apolonija atverdavo duris. Vieną popietę, Apolonijai įleidus du vyrus, jie ją griebė, užrišo burną, kad negalėtų šaukti, o patys pradėjo šeiminkauti po kambarius. M. Šlapelienė gulėjusią lovoje mušė, o ji apsimetė negyva esanti. Taip išliko gyva, tačiau teko atsigulti į ligoninę. Išibrovėliai nei aukso, nei brangenybių nerado, tik išnešė tigro kailį, kurį Jurgis Šlapelis buvo atvežęs iš Vidurinės Azijos, kur jis per I pasaulinį karą tarnavo gydytoju caro kariuomenėje.

Šis sukrėtimas ją palaužė fiziškai, tačiau ne dvasiškai. Ji pati nebegalėjo nueiti į Aušros Vartus, šv. Onos bažnyčią ar netoliese esantį knygyną. Iki pat gyvenimo pabaigos domėjosi periodine spauda, prenumeravo "Pergalę", "Kultūros barus", dienraštį "Tiesą" ir kt. leidinius. Skaitydama užrašydavo savo pastabas, ypač kai pastebėdavo ateistines ar kitas melą skleidžiančias žinias. Apšilankius pastabas parodydavo, negailėdavo ir aštresnių komentarų.

Džiugu, kad greit bus išleisti M. Šlapelienės laišakai, atsiminimai, kurie leis plačiau pažvelgti į iškilią vilnietės darbą, jos dvasinį lobyną.

Lieka pridurti, kad mums reikia 23-čios, be melo, pykčio, vagysčių, smurto, dvasinio bei moralinio nuopuolio valdžios, besiremiančios Tėvynės Lietuvos meile, gimtąja kalba, jos dvasinėmis vertybėmis, valdžios. Tik tada išsipildys Marijos Šlapelienės ilgą gyvenimą puoselėtas troškimas ir viltis matyti gražią ir laimingą Lietuvą.

Marija ir Jurgis Šlapeliai.

Dailininkas Antanas Rimantas Šakalys